

Geluk kun je alleen schilderen

Aleid Truijens
Geluk kun je alleen schilderen

F. B. Hotz. Het leven

Uitgeverij De Arbeiderspers · Amsterdam · Antwerpen

Het schrijven van deze biografie was mogelijk dankzij financiële steun van Stichting Fonds voor de Letteren (nu Nederlands Letterenfonds) en het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten.

Copyright © 2011 Aleid Truijens

Tenzij anders vermeld zijn de foto's in het fotokatern afkomstig uit privécollecties van de familie Hotz. Diegenen die menen toch nog rechten te kunnen doen gelden dienen zich tot de uitgever te wenden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Omslagontwerp: Steven van der Gaauw
Omslagfoto: Bert Nienhuis

ISBN 978 90 295 7531 7 / NUR 321

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Inleiding 7

1. Een kompaan voor het leven (1922-1925) 17
2. Een huwelijk van niks (1925-1930) 40
3. Zwaaien naar pappie (1930-1935) 67
4. Kleine, benepen jaren (1935-1940) 114
5. Oorlog, niet zo interessant (1940-1945) 148
6. Eindelijk volwassen (1945-1950) 183
7. 'Ah... ik ben muzikant!' (1950-1955) 225
8. Toch nog een getrouwd man (1955-1960) 267
9. Altijd drama in huis (1960-1965) 304
10. Gelukkige tijden in de Juffermansstraat (1965-1970) 347
11. Een tragedie (1970-1975) 372
12. De geheimzinnige mijnheer Hotz (1975-1980) 399
13. De harde eisen van het echte leven (1980-1990) 457
14. Geëerd en bijgezet in het pantheon (1990-1998) 500
15. De laatste, lange jaren (1998-2000) 537
- Epiloog (2000-2010) 551

Dankwoord 573

Noten 577

Bronnen 642

Register 653

Inleiding

Wie van plan is om een biografie te schrijven, kan eens rustig op zoek gaan naar een geschikte hoofdpersoon. Als de keus valt op een schrijver, dan natuurlijk het liefst een met een belangwekkend oeuvre, waarmee je als biograaf op zijn minst grote affiniteit hebt, en waarvoor je de lezers van de biografie warm kunt maken. Over dat leven van die schrijver moet wel wat te vertellen zijn, en dat moet niet al lang en breed zijn gedaan door anderen.

Turbulentie, conflicten en drama zijn geen voorwaarden, maar over iemand die een leven lang in stilte zat te scheppen en zich verre hield van het banale leven en het intermenselijk gewoel, valt moeilijk een boeiend verhaal te vertellen. Het is meegenomen als het karakter van de schrijver niet al te eendimensionaal en voorspelbaar is; hij of zij moet immers als hoofdpersoon een heel boek mee. En ten slotte is het cruciaal dat het schrijversleven te traceren is in nagelaten documenten, want een biograaf mag een levensverhaal niet deels uit zijn duim zuigen. Zijn er voldoende bronnen, in de vorm van brieven, dagboeken, manuscripten? Krijgt de biograaf daar toegang toe? Dat zijn essentiële voorwaarden.

Bij deze biografie, over de schrijver F.B. Hotz (1922–2000), ging het niet zo. Er was bij mij aanvankelijk nauwelijks sprake van een weloverwogen, rationele afweging. Aan veel van de bovengenoemde voorwaarden werd evident niet voldaan, op twee na: het grote belang van het kleine oeuvre van deze schrijver en de affiniteit van de biograaf met het onderwerp.

Hotz hoedde zich tijdens zijn leven al voor toekomstige biografen. In de 24 jaar tussen zijn debuut in 1976 en zijn dood in december 2000 deed hij zijn uiterste best om zich als persoon buiten zijn werk niet te laten kennen. Hij gaf nauwelijks interviews, en als het dan toch moest het liefst schriftelijk, en op strikte voorwaarde dat de vragen over zijn werk zouden gaan. Voorlezen, of signeren in boekhandels, daar deed hij niet aan. De enkele keren dat hij optrad in het openbaar – bij de uitreiking van de Bordewijkprijs in 1978 en de Sjoerd Leikerprijs in 1992 – maakte hij een ongemakkelijke, verzenuwde indruk. De uitreiking van de P.C. Hooftprijs, in 1998, de hoogste erkenning die een schrijver in Nederland kan krijgen, vond thuis op zijn kamer plaats.

Of er over zijn leven een boeiend verhaal te vertellen zou zijn? Was hij een intrigerend *character*, had hij een eigenzinnig wereldbeeld? Ik vermoedde van wel, ik wist het op grond van zijn werk – zes verhalenbundels, een roman en een novelle – eigenlijk zeker, maar had daar geen schijn van bewijs voor. Zijn vriendelijk-afwerende houding tegenover interviewers versterkte dat gevoel alleen maar. Zijn uitgever Theo Sontrop, tot 1993 directeur van De Arbeiderspers, merkte dat het uitgangspunt ‘make yourself scarce’ gunstig uitpakte voor Hotz, al was het in dit geval beslist geen uitgekiende strategie. Hotz’ debuut, de verhalenbundel *Dood weermiddel en andere verhalen* werd in 1976 bejubeld in de literaire kritiek, en de ene na de andere interviewer droop teleurgesteld af. Een bestsellerauteur werd hij nooit, maar een vaste schare bewonderaars – onder wie veel schrijvers – volgde zijn werk trouw.

Om Hotz hing voor mij een mysterieus waas. Er was ‘iets’ in het leven van Hotz, een cruciale gebeurtenis, een omslag, een geheim misschien. Iets waar niemand aan mocht komen. Dat iets vormde wellicht de motor van zijn schrijverschap. Ik wilde niet ‘een’ biografie schrijven, maar die van F.B. Hotz.

Kort nadat Hotz op 5 december 2000 was overleden, gebeurde er iets wat elke verstandige biograaf op eerbiedige afstand had moeten houden. Hotz’ zuster, Atie Fransen-Hotz, vernietigde op verzoek van haar overleden broer alle nagelaten documenten: manuscripten, brieven, agenda’s en dagboeken. De rest van zijn nalatenschap werd grotendeels verkocht: zijn boeken, zijn grote collectie oude grammofoonplaten, de kunst die op zijn kamer stond of hing, de voorwerpen en meubels uit de jaren twintig die hij op rommelmarkten had gevonden, de door hem gemaakte schaalmodellen van vliegtuigen, boten en gebouwen, zijn verzameling Dinky Toys, het verdween allemaal. Alle sporen werden uitgewist – de nachtmerrie van een biograaf. Slechts een klein deel van zijn bezit ging naar zijn zoon Jeroen of werd geschonken aan het Letterkundig Museum in Den Haag. Was er een duidelijker teken dat deze schrijver journalistieke of biografische belangstelling niet op prijs stelde?

Ik aarzelde, maar gaf het plan om Hotz’ biografie te schrijven niet op. Dat zou ik pas doen als ik zeker wist dat er te weinig bronnen waren, mondeling of schriftelijk, om het verhaal op te baseren. Hotz was in de jaren vijftig en zestig en begin zeventig jazztrombonist geweest en had met verschillende bekende orkesten opgetreden; er moesten toch mensen rondlopen die hem goed hadden gekend. Hetzelfde gold voor de literaire wereld: zijn uitgever Theo Sontrop en hoofdredacteur Martin Ros en andere redacteurs van De Arbeiderspers hadden hem meer dan twintig jaar meegemaakt. Hij was bevriend geweest met enkele collega-